

Na Hye Seok(나혜석)‘un Hayatı ve Edebiyat Dünyası

Hatice KÖROĞLU TÜRKÖZÜ*

ÖZ

Aydınlanma Dönemi(1876-1910)’inde Gabo(1894-1896) reformuyla birlikte Kore’nin Modernleşme sürecine girmesini sağlama adına tüm alanlarda yapılan yeniliklerin başladığı dönem olarak görebiliriz. Bu dönem kadınlar açısından ele alındığında, Konfüçyüs ilke ve görüşlerin hüküm sürdüğü Kore toplumunda kadınların uyanışı ve bu eski düşünceye karşı çıkış olarak görmek mümkündür.

Aydınlanma döneminin kadınları, batı medeniyetini daha önceden kabul eden Japonya’ya hükümetin desteği ile gönderiliyordu. Bu dönemde eğitimde ve topluma katılımda kadınlara yeni fırsatlar yaratılmasında gelişmeler olmakta idi. Kadınların eğitimi ön plana çıktığı bu dönemde eğitilen kadınlar kalemlerini de bilgilerini de kullanmak istediler. Bunun ilk örneği çalışmanın da konusu olan Na Hye Seok’tur. Hem ilk kadın yazar olması hem de ilk kez bir kadın gözüyle eserlerinde kadın sorununu dönem yazarlarından farklı işlemesi noktasında Kore edebiyat tarihinde yerini almış bir kişiliktir. Na Hye Seok Tokyo’da Güzel Sanatlar Üniversitesinde resim eğitim alan Kore’nin ilk kadın ressamı olarak da bilinmektedir. Dönemin ötesinde fikirlere sahip olan ve bunu yazılarında işleyen Na Hye Seok toplum tarafından dışlanmış olsa da günümüz Kore toplumunda kadın konusunda verdiği mesajlar tekrar masaya yatırılmaktadır.

Bu çalışmada Kore’nin ilk kadın ressamı, ilk kadın hakları savunucusu, ilk kadın yazar olarak bilinen Na Hye Seok’un hayatına ve birkaç eseri üzerinden edebiyat ve eser dünyasına değinilmiştir. Ayrıca Na Hye Seok’un hayatına değinilirken, o dönemdeki Kore’nin sosyal yapısına genel anlamda bakma imkânı bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Na Hye Seok, Kore Edebiyatı, Kadın, Yazar, Ressam, Kadın Hakları

Na Hye Seok’s Life and The World of Literature

ABSTRACT

We can see the Age of Enlightenment (1876-1910) as the period in which the start of the innovations in all areas by the aim of Korea’s entering modernization process with the Kabo reform (1894-1896). When this period is considered from the point of view of women, it is possible to see the awakening of women and the opposition to this old idea in the Korean society where Confucian principles and opinions prevail.

The women of the Enlightenment period were sent for education with government support to Japan which had previously accepted western civilization. During this period there were developments in the creation of new opportunities for women in education and joining the society. Educated women wanted to use their knowledge in this period when women’s education was at the forefront. The first example of this is Na Hye Seok, the subject of studying. As well as being the first female writer, and for the first time, a woman’s eye is a personality that has taken its place in the history of Korean literature at the point of the different process from the writers of the period of the woman problem.

Na Hye Seok is also known as Korea’s first female painter who studied painting at the University of Fine Arts in Tokyo. Although Na Hye Seok, who has ideas beyond the process and processes it in her writings, has been excluded by the society, the messages she had given about women in today’s Korean society are invested again in the table.

In this work, the life of Na Hye Seok, the first female painter of Korea, the first female rights advocate, the first female writer, and a few works have been touched on the world of literature and works. In addition, when Na Hye Seok’s life was mentioned, it was possible to take a general look at the social structure of Korea at that time.

Keywords: Na Hye Seok, Korean Literature, Women, Writer, Painter, Women’s Right

Giriş

Aydınlanma Dönemi Kore’nin Modernleşme sürecine girmesini sağlama adına tüm alanlarda yapılan yeniliklerin başladığı dönem olarak görebiliriz. “Bu dönem kadınlar açısından ele alındığında aslında Coson(1392-1910)’lu kadınların Konfüçyüs fikirlerine ilk meydan okuyuşu idi. Bu meydan okumanın perde arkasında Batı Hıristiyanlığının giderek artan etkisi ve Donghak(동학-Doğu Öğretisi) diye bilinen iç kaynaklı birleştirici hareketin de etkisi görülür.(Lee, s.105-106.)

Hıristiyan misyonerler Koreli kadınların hayatlarında çok önemli değişikliklerin işaretini vererek, sayısız misyoner okullarının kurulması ve kadınlara ilişkin muhafazakâr tarza meydan okuyan bu devrimin ilk gerçek adımı oldu. Hıristiyanlığın kadınlara başka bir biçimde asla sahip olamayacakları fırsatlar sağladığı mesajına cevap, kadınların evden çıkması, okuma-yazmayı öğrenmesi, dış dünyayı deneyimlemesi ve toplumla iletişime geçmesi şeklinde oldu. Reformcu akademisyenler de Konfüçyüsçü değerleri yeniden

*Dr. Öğr. Üyesi., Erciyes Üniversitesi, orcid no: 0000-0002-3735-5652, hkore@erciyes.edu.tr
Makalenin Gönderim Tarihi: 17.07.2017; Makalenin Kabul Tarihi: 28.10.2017

gözden geçirmeye başladılar. Çeşitli Reformların içinde kadınlara kötü muamele, cariyelik, dulların yeniden evlendirilmesi ve kadınlara eşit eğitim hakkı tanınmasının gerekliliği gibi konular vardı.

Dönemin aydınlarından ve kadın konusu çalışmalarıyla bilinen So Ce Pil(서제필 1864-1951) kadınların eğitilmesi gerektiğine inanan biri idi. So kadın eğitiminin amacının sadece kadınların kendi aydınlanması değil ulusun aydınlanması olduğu inancındaydı.

Aydınlanma döneminde misyoner okullarında eğitim alan Koreli kadınlar topluma dâhil olmak için de çaba sarf ettiler. Edebiyat dünyasında Gim Myongşun(김명순 1896-1951), Gim Voncu(김원주 1896-1971) , Na Hye Seok,(나혜석 1896-1948) Bag Hoasong(박화성 1904-) gibi yazarlar “Aydınlanma Dönemi”nin yetiştirdiği ilk kadın yazarlar olarak tarihe geçmiştir.

Aydınlanma dönemi altındaki bu dönem aynı zamanda amacı kadının statüsünü yükseltmek olan pek çok kadın kuruluşunun ortaya çıkışına da tanıklık etti. Ancak, 1910 yılında Japonların Kore’yi ilhak etmesiyle kadın hareketleri kadının özgürlüğü, egosu’nun ortaya koyması yerine milli mücadelenin bir aracı olarak yön değiştirmiştir. 1 Mart 1919’daki Japon karşıtı gösterilerde pek çok Koreli kadının sergilediği kahramanlık onlara kocalarının gözünde yepyeni ve büyük bir saygı kazandırdı. Örneğin Japon karşıtı gösterilerinde ön saflarda Yun Guan Sun(윤관순) vardı. Yukarıda bahsi geçen kadın yazarlar aşk evliliği, eğitim, eşitlik, özgürlük gibi konularda kalemlerini konuşturarak Kore kadınına bilinçlendirme noktasında uğraş vermişlerdir.

Çalışmamızın konusu olan “Na Hye Seok kadın ressam, kadın edebiyatçı olarak dönemin önde gelen bir şahsı olarak dikkat çekmiştir. Ancak, O’nun hakkındaki çalışmaların başlangıcının yeni olduğunu söyleyebiliriz.”(Hatice Köroğlu,2010 s.9) Çalışmamızda Na Hye Seok’un hayatına ve edebiyat dünyasına değinilmekle kalınmamış, dönemin sosyal yapısına da genel anlamda ışık tutulmaya çalışılmıştır.

1. Na Hye Seok’un Hayatı

1.1. Çocukluk Dönemi

Na Hye Seok’un kökeni , Güney Colla bölgesi(전라남도) Nacu (나주)şehrindeki Na (나)soyuna dayanmaktadır. Soyu Coson’un orta dönemlerinde Kore’nin Gyeonggi(경기) bölgesi Suvon(수원) şehrine taşındıktan sonra yakınlarının oranın sorumlusu olarak hükümet tarafından görevlendirilmiştir. Orada ekonomik düzeni yola koyup yeni eğitim yeni kültür hareketini başlatmışlardır.

Na Hye Seok Gyeonggi bölgesi Suvon şehri Suvon nahiyesi Şinpung mahallesi 291 numaralı evde , babası Na Gi Cong(나기정,1863-1915)ve annesi Çö Şi Iy(최시이)’in İkinci kızları olarak 28 Nisan 1896 yılında doğmuştur. Na Hye Seok’un babası Ekim 1906 yılında Gyeonggi eyaleti sorumlusu olarak memuriyet görevine atanmıştır. 1910 yılı Ekim ayında Şihung(시흥) İlçe kaymakamlığı yapmış ve 1912 yılı Mart ayında Yongin(용인) İlçe kaymakamlığını yaparken 1914 yılı Şubat ayında memuriyetten çekilmiş ve 1915 yılında da ölmüştür. Na Hye Seok’un babası Na Gi Cong’un yüksek statüde hayat sürdürmüş bir kişi olduğunu görebiliriz. “Na Hye Seok’un annesi Çö Şi Iy 1908 yılı Aralık ayında eğitim ve hayırseverlik amacıyla Suvon’da bir kadın topluluğu kurarak kadın eğitimini teşvik etmiştir.”(이송희,2006,s.174)

Öte yandan Na Hye Seok’un kuzenleri arasında yer alan “Na Cung Seok(나중석 1878-1970) da eğitime önem veren bir şahıs olarak karşımıza çıkmaktadır. O, Coson’un son dönemlerinde devlet memuru olarak görev yapmış, yeni eğitim hareketçisi ve bir hayırsever olarak dikkat çekmiştir. Memleketin bir çok yerinde Begundang(백운당) denilen Budist düşünceleri öne sürmekle kalmamış bu düşünce akımını benimseyenlerle birlik olup , özel okul kurmuştur. Na Cung Seok, İ Ha Yong(이하영), İm Myon Su(임면순), Ça Yu Sun(차유순), Çö İg Hoan(최익환),Hong Gon Pyo(홍곤표), İ Song Iy(이성이)ve Gim Ce Gu(김제구) ile birlikte 3 Mayıs 1903’te Nam(Güney)Okulunu kurmuşlardır. Hye Seok’un kuzeni daha sonra Suvon’un çevresinden hayır yardımları toplayarak bölgedeki halkın övgüsünü aldığı söylenmektedir” (이송희, 2006,s.173)

Na Hye Seok hem kendi ailesi hem de akrabalarının eğitimi ve batı dünyasına yüzlerine çevirmiş olması o dönemde çocuk olan Na Hye Seok ‘un ileriki yaşlarında fikir dünyası ve eğitim dünyasına nasıl etki ettiği açık bir şekilde görülmektedir.

1.2. Eğitim Dönemi

Na Hye Seok Suvon'da bulunan günümüzde ortaokul olarak nitelendirilebileceğimiz Samil* okuluna gitti.1910 yılında oradan mezun oldu. Ardından 1913 yılında Cinmyonğ Kız lisesinden(진명여학교) mezun oldu .Na Hye Seok'un ilk eğitim gördüğü Samil okulu Protestan bir okul olup, misyonerlerin kurduğu bir okuldur.Bu okul diğer kız liseleriyle aynı olarak, misyonerlerin dini propaganda yapmak için kurdukları bir okuldur. Bu okul, bir kaç kız çocuğuyla eğitim vermeye başlayıp, rahibe yetiştirmek için eğitimi önemli görmüşlerdir. Bu yönden Na Hye Seok aldığı bu eğitim aracılığıyla batının modern uygarlığıyla ilk kez tanışmış oldu. Fakat daha sonra Protestan okuluna gitmek yerine Cinmyonğ kız okuluna gitmesinin nedeni o dönemin eğitim sistemine bakıldığında yüksek dereceli bir okula yerleşmenin kolay olduğu Hıristiyan okulundan ziyade özel okul olmasıdır. Daha sonra modern medeniyeti derinlemesine kavrayan ve Tokyo'ya eğitime giden ağabeyi Na Gyonğ Seo†'un tavsiyesiyle Tokyo Kadın Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde(동경 여자 미술 전문대학) (Hatice Köroğlu, 2010, s.7.) Batı Tarzı Resim bölümünde eğitim almıştır. Na Hye Seok'un ardından kardeşi Ci Seok(지석)'da Japonya'da eğitim almıştır.

Na Hye Seok'un ailesini, servet sahibi ya da medeni bir aile olarak düşünecek bile kadınların modern eğitiminde tereddüt edildiği ve ayırım yapıldığı feodal eski geleneklerin ve düşüncelerin egemen olduğu Coson(1392-1910)'da, ailesinin O'nun Seul'de eğitim görmesinden Japonya'ya eğitime gitmesine kadar destek olmaları tüm ailenin uygarlaşmanın içine girdiğini göstermektedir. Çocukluk bölümünde de bahsedildiği üzere özellikle Na Hye Seok'un annesinin eğitim aşkı kızlarının yurt dışında eğitim görmesini mümkün kılan etkenlerden biridir.

Na Hye Seok kendisini destekleyen ailesi olduğu için o dönemin kadınlarından ayrıcalıklı olarak modern eğitim görmüştür. Böylelikle modern(yeni) kadın(신여성)‡ olarak çıkış yapan Na Hye Seok, yaşamının ileriki dönemlerinde hemcinslerine özgürlük bilinci ve milli bilinç ruhu aşlamaya çalışmıştır. Na Hye Seok'un modern kadın olarak çıkış yapmasında Japonya'daki eğitim hayatı önemli bir anahtar olarak görülmektedir. Bu etkiyi eserlerinde ve yaşantısında daha iyi görebilmekteyiz.

1.3. Evlilik Dönemi

Japonya'da bulunduğu süre içerisinde kendisi gibi eğitim almaya gelen Kim U Yongğ(김우영) ile ağabeyi vasıtasıyla tanıştı. 1920 yılında batı tarzı bir düğün ile evlendi. Ancak, aldığı eğitim neticesinde Hıristiyan ve batı düşüncelerine sahip olan Na Hye Sok'un evlenmeden önce Kim U Yongğ'a sunduğu şartları vardı. Bu davranış dönem itibari ile hiçbir Coson'lu kadının yapamayacağı ve hiçbir Coson'lu erkeğin kabul etmeyeceği bir davranıştır. Buna günümüzde evlilik sözleşmelerine örnek olarak verebiliriz.

“Beni şimdi sevdiğin gibi ömrünün sonuna kadar aynı aşkla sev.

Benim resim yapmama engel olma.

Kayınvalidem ve eski eşinden olan kızlarıyla ayrı yaşamamıza izin ver.” (이상경,2000, s.400) Na Hye Seok dönemin çok ilerisinde bir görüşe sahip olduğunu ve bu görüşleri yaşamında da cesur bir şekilde uyguladığını görmekteyiz.

* Samil Kız Lisesi 1902 yılında Suvon şehrinin Boşi mahallesinde bulunan kilisenin içinde açılmıştır. Özel Samil Kız Okulu adı altında ilk önce 3 tane öğrenciyle eğitim vermeye başlamıştır. Suvon bölgesinde bulunan ilk özel eğitim kuruluşudur. 1909 yılında Özel Samil Kız Lisesi olarak değiştirilip, 1910 yılında İlahiyat(din bilim) bölümünden sayıları 4 olan ilk öğrencilerini mezun vermiştir. Na Hye Seok bu 4 öğrenci arasında yer alarak ilahiyat bölümünün ilk mezunu olmuştur.

† Na Gyonğ Seok 1910 yılında Japonya'ya giderek Tokyo'da bulunan Düzen İngilizce Lisesi'nde 2 yıl öğrenim gördükten sonra Tokyo Teknik Lisesine giriş yapmıştır.1914 yılında Tokyo Lisesi'nden mezun olduktan sonra ülkesine geri dönmeyip 1915 yılından itibaren "ilim ışığı (학지광)" adlı dergide katkıda bulunmuştur. «ilim ışığı» o dönemde Japonya'da bulunan Koreli öğrenci topluluğunca yayımlanan bir dergidir. 1914 yılında Coson işçileri için yapılan bir harekete katıldı. Japonya'daki sanayileşmenin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan çeşitli toplumsal sorunları eleştirdiği zamandan itibaren başlayan erken sosyalizm işçi sorunu, kadın sorunu, fuhuş sorunu gibi maden ocağından dökülen atık suların kaynaklı mahsullerin zarar görmesi gibi olayları kapitalist toplumu meydana getiren toplumsal sorunları düzeltmeyi hedef almıştır. Na Gyonğ Seok böylece erken düşünceyle tanıştı ve bunu gerçekte de uygulamıştır.

(이상희, 2006, s. 175)

‡ Batı tarzı kadını simgelemektedir. Eğitilmiş, topluma katılımcı, eşitliği savunan, ataerki toplumun tüm sistemini reddeden, dış görünüş olarak da geleneksel kıyafet giymeyip batılı-modern tarzda giyinen kadın

Na Hye Seok'un eşi diplomat olduğundan onunla birlikte birçok ülkeye seyahat etme ve dünya gezisine çıkma imkânı buldu ve deneyimlerini yazılarıyla tüm Kore halkına anlattı. Yurt dışına gitmek 1927 yılındaki Kore kadını için hiç duyulmamış bir olanak ve imkândı.

Evli iken, eşinin arkadaşı , 33 milli bağımsızlık hareketçinden biri olan Çö Rin(최린) ile romantik bir birliktelik yaşamıştır. 1930 yılında bu olayın gazetelerde de gündeme gelmesiyle eşi onu boşanmaya zorlamıştır ve Na Hye Seok artık dört çocuğunu[§] da bir daha asla göremeyecektir. Boşandıktan sonra da düşüncelerini açıkça dile getiren yazılar yazmıştır. Boşandıktan sonra 30'lu yaşlarının sonlarına doğru Hıristiyanlık olan dininden vazgeçip Budizm öğretilerine yönelmiştir. 40'lı yaşlarına eriştiğinde Budizm'e olan inancı arttı ve Budizm meditasyonlarıyla huzuru yakaladı. Ancak boşandıktan sonra ve halk tarafından da dışlanan biri olduğundan, çocuklarını da göremediğinden ve para da kazanamadığından ağır bir psikolojik travma yaşamıştır. 1948 yılında yolda tek başına ölü bulunmuştur.

Na Hye Seok yaşadığı dönemde dışlanmış bir entelektüel olarak onunla ilgili çalışmaların başlangıcı çok eskiye dayanmamaktadır. O'nun adına Suvon'da bir sokak ve adına düzenlenen birçok etkinlik yer almaktadır.

1.4. Faaliyetleri

O dönemler Coson toplumunda kadının Japonya'da yurtdışı eğitim alması orta sınıf üzeri kadının topluma girmesinin hazırlık aşamasıydı. Kadınların Japonya'ya yurtdışı eğitimi; ortaokul-liselerde öğretmen ya da doktor sıfatını alması için meslek eğitimi odaklı gerçekleştirilmişti. “Öte yandan ‘Gyo Yang Hyong(교양형) kadın meslek okulları çıkışlılarda öğretmen, sanatçı, gazeteci gibi mesleklerde çalışabiliyorlardı.. Daha sonra bunların faaliyetleri, feodal topluma kadının girmesini sağlamakla kalmamış kadınların kadın sorunlarını dile getirilebilmesini sağlamıştır.”(이송희,2006,s.177)

Tokyo'da aldığı eğitim Na Hye Seok'a bakış açısı ve hayatını anlamlandırması noktasında önemli etkiler vermiştir. Tokyo'daki eğitimi sırasında “Kadın Dünyası(여자계)” adlı dergiyi yayımladı. Burada yazdığı makalelerin geneli Kore kadını aydın günlere ve özgürlüklerine ulaşmasını sağlayacak, kadın erkek eşitliğini savunan, kadınların cinsel özgürlüklerinin olduğunu savunan, kadın hak ve özgürlüklerini gözetken tarz ve düşüncede olan yazılardı. Na Hye Seok 1918 yılında Güzel Sanatlar Üniversitesi Batı tarzı resim bölümünden mezun olduktan sonra Kore'ye döndü ve kendisinin de okuduğu Cinmyong kadın lisesinde kısa bir dönem öğretmenlik yaptı.

1921 yılında eşi Gim U Yong Japon Dış İşleri Bakanlığı tarafından Mançurya'nın Andonghyon yardımcı konsolosluğuna getirilince Na Hye Seok, Mançurya'ya taşınıp orada yaşamaya başladı. Bu sırada Na Hye Seok Kız Akşam Okulu açıp, Coson'lu öğrencilere yönelik eğitim faaliyetlerini aktif bir şekilde geliştiğini göstererek, o zamanın Dongha günlük gazetesi aracılığıyla tüm Kore'ye bildirildi.

Cosonlu kızlarımız için azimli bir şekilde çaba sarf eden Na Hye Seok, bemen orada 8. yatırım fonuyla Tesong Hastanesinin içinde Kız Akşam Okulunu kurup haftanın 3 gününü öğleden sonra 7'den 10'a kadar tek başına azimle eğitim veriyor. Katılmak isteyen öğrencilerin her gün gelebileceğini söylüyor. (Andong)(이송희,2006,s.192)

Na Hye Seok her ne kadar Mançurya'da yaşayan bir Coson memurunun eşi olsa da, Coson'un kızları okumalı düşüncesini sürdürüp, orada yapabileceği şeyin Kız Akşam okulunu açmak oluğunu düşünüp tek başına bunu gerçekleştirdiği görülüyor. Na Hye Seok'un kadının özgürlüğü görüşünde (ideolojisinde) herhangi bir değişiklik olmadığını da göstermektedir.

Na Hye Seok Rusya, Fransa, İngiltere, İtalya ve İspanya ya yolculuklar yaparak orada bulunan sanat galerilerini gezdi. Fransa'da etkili olan Fauvism tarzındaki resimleri kendisi de başarı ile yapmıştır. Ayrıca 1933 yılında özel profesyonel ressamlık okulu açmıştır.

[§] 1921 yılında Nayol(나열)adını verdiği bir kız çocuğuna sahip oldu. Daha sonra sırasıyla 1924 yılında oğlu Son(선), 1926 yılında oğlu Cin(진)ve 1929 yılında oğlu Gon(건)'nu doğurmuştur.

Edebiyat, resim, dergi faaliyetlerinin yanı sıra sömürge altındaki Kore halkının refahı için anti-Japon düşünceli bir aydın olarak çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Kore'deki Anti-Japon derneklerine destek vermiş ve 1919 yılında Ulusal Bağımsızlık Hareketi**de tutuklanmıştır. 4 ay sonra serbest bırakılmıştır.

2. Eser Dünyası

Kore Edebiyat dünyasına önemli eserler bırakan Na Hye Seok'un çalışmaları o dönemin toplum yapısının üzerinde bir düşüncede olduğu için ilgisiz kalınmanın yanı sıra toplum tarafından sert eleştirilere maruz kalmıştır. Şiir ve romanın dışında birçok makale de yayımlayan Na Hye Seok, çalışmalarında daha çok yaşadığı feodal yapının tam tersi görüşleri içeren evlilik öncesi flört, eşini seçerek evlenme gibi temalara yer vermiştir. Kadınların eğitim alması gerektiğini ve erkekler gibi kadınlarında tüm her şeyi yapabileceğini savunmuştur.

2.1. Roman Dünyası

Henüz bütün romanları bulunmamış olsa da yapılan araştırmalara göre Na Hye Seok'un 1917 yılında "Kadın Dünyası(여자계)" adlı derginin Haziran sayısında yayımladığı "Karı Koca(부부)" adlı romanı, dönemin bir diğer kadın yazarı olan Gim Myongşun'un (김명순)'un 1917 yılının Aralık ayında "Gençlik" (청춘) dergisinde yayınlanan "Şüpheli Kız(의심의 소녀)" adlı romanından önce yayınlanmış olduğu için Kore'nin ilk modern kadın yazarı olarak günümüzde lanse edilmektedir.

"Karı Koca" adlı eserinde yazar, haksız yere eziyet gören bir kızın yaşamının feodal sistemin kurallarına kurban edilmesini işlemiştir.

Na Hye Seok 1918 yılında "Tokyo Kadın Topluluğunca(동경 여자 친목회)" çıkarılan "Kadın Dünyası" adlı dergide yayımladığı otobiyografik romanı olan "GyongHi(경희)"de ise yurtdışında okuyan Koreli kadın öğrenci olarak çizdiği karakter aracılığı ile klasik kadının günlük yaşamını reddetmiş ve aile hayatının iyileşmesi ve ülkenin kurtulması için kadın bilincinin değişmesini öne sürerek romanda, modern kadına karşı oluşmuş olan ön yargıyı ortadan kaldırmayı amaçlayan konular işlemiştir. Bunun yanı sıra Gyong Hi annesinin kendisi evlendirmek istemesini reddederek eğitimine devam ettiği (Hatice Köroğlu,2010 s.12) bir bölüm vardır. Yazarın geleneksel evliliği onaylamadığını görebilmekteyiz.

Yine "Kadın Dünyası" adlı derginin 3. sayısında 1918 yılında yayımladığı "Tekrar Hayata Dönen Kız Torunuma(회생한 손녀에게)"adlı eseri otobiyografik roman öğeleri bulunan mektup üsluplu ve mecazsal biçimli vatansever bir direniş romanıdır. Bu eserde anlatıcı, ağır hastalıktan kurtularak iyileşen toruna duyduğu sevgi ve minnet duygusunu dokunaklı bir şekilde ifade ederek, tüberküloz ile mücadele ederken ölen eski sevgilisine karşı hissettiği suçluluk duygusundan kurtulmaya çalışmasını anlatır. Bu bölümde yazar, devamlı ders çalıştığı ve hasta sevgilisine bakamadığı için öldüğünü düşünür ve bunun pişmanlığını hisseder. İlk aşkı Çö Sıng Gu(최승구) ile yaşadığı gerçek tecrübelerini anlatır. Eserde, kahramanı, Florence Nightingale†† gibi birçok insanı tedavi eden bir melek hemşire imajı çizer. Böylelikle kendi iç yüzünü ortaya çıkaran yazar, halkın hayranlığını kazanır.

1921 yılında "Modern Aile (신가정)"adlı derginin ilk sayısında yayımladığı "Gyuvon(규원)"adlı eserinde ise zengin ve soylu bir ailenin kızı olan bir kadının kocası öldükten sonra, 'Canğ Cusa(장주사)' denilen adamın oyunları ve kayın pederinin evi arka plan olmak üzere baba evinin geleneksel önyargılarını yıkma konusunu işleyen eserdir. Roman, kişilerin dış görünüşü ya da olayları anlatmasından ziyade kahramanın hatıraları ile gelişen bir sınırlılığa sahiptir. Eski dönem kadınların yaşamı aracılığıyla gelenekler ve önyargılar hakkında, olumsuz düşünceleri vurgular. "Yazar, eserin sonraki bölümü "Yeni Aile"nin ikinci sayıda yayımlanacağı önceden bildirirse de ne yazık ki tamamlanamamıştır"‡.

"Coson Edebiyat Dünyası (조선문단)"adlı dergide 1926 ta "Garez (원한)"ı yayımladı. Babasının, arkadaşıyla meyhanede taktıkları nişanla, olgunlaşmamış çocuk yaşta biriyle evlenen bir kadının hüznü dolu

** 1 Mart Bağımsızlık Hareketi 1919 yılında Kore halkının Japon sömürçülüğüne protesto amacıyla gerçekleştirdiği bir mitingdir. Japonlar tarafında bastırılan bu miting Kore halkının milliyetçilik duygunu yükseltme de ve birlik olması noktasında başarılı olmuştur.

†† 1820 – 1910 yılları arasında yaşamış, İngiliz sosyal reformcu, istatistikçi ve hemşire.

geçmişini anlatan eserdir. Romanın kahramanı, dul kaldıktan sonra kayınpederinin arkadaşı tarafında hakarete uğrar ve daha sonra onun metresi olarak hor görülür ve evden kaçar, sepet satarak zar zor geçimini sağlamaya çalışır. Ataerkil yapının kadın-erkek arasındaki ahlaksal yapısına göre yaşanan genel zorlukları ve zorluklara maruz bırakılan eski geleneksel kadınların tipik yaşamını anlattığı için geleneksel alışkanlıklar ve ahlak adı altında yapılan zalimlikleri gösterme noktasında önem göstermektedir.

1936 yılında “Samçonri (삼청리)” adlı dergide yayımladığı “Hyon Sug(현숙)” adlı eseri ise ; farklı bir konuyu içermemekle birlikte evlilik sisteminin çatışması ve geçim derdi, dul bir kadın olduğu için tekrar evlenmesine izin verilmeyen gerici düşünce öte yandan iffetini kaybeden genç bir kadının eski hayatının çöküşüne bütün bedeniyle direnmesi erkek merkezli bir toplumdaki kadınların yaşadığı trajedileri ve onları insani özelliklerden ayırmayı incelemiştir.

Yine Samçonri (삼청리) adlı dergide 1937 yılında “Anne ve Kızı (어어니와딸)” yayımlamıştır. Bu eserde pansiyon işleten kadının beğendiği damat adayı ‘Hanun’ ile evlenmeyip sürekli ders çalışması gerektiğini söyleyen kızı ‘Yong’e’nin davranışları ve pansiyonda kalan bekâr kadın yazar Gim Hanımın bunun sorumlusu olarak suçlanması durumunu resmeder. Bu eserin konusu basit olarak değerlendirilebilir. Ancak tiyatrodaki gibi kahramanlar arası diyaloglar, olaylarla kişilerin karakterlerinin ortaya çıkarma tekniği dikkat çekicidir. Her ne kadar gerçekçi bir şekilde kişilerin karakterleri betimlenememiş olsa da çift karakterli kişilik ortaya çıkararak alaycı ve mizahi bakış aracılığı ile modern kadının ideallerini ve iç dünyasındaki riyakârlık tarafını ortaya çıkarması yönünde etkili bir yapıttır.

2.2. Şiir Dünyası

Na Hye Seok 1921 yılında “Harabe(해비)” dergisinin ikinci sayısında “Dere-(냇물)” ve “Kum (사)” adlı şiirini yayınlamıştır. 이윤희, 2000 yılında yayımladığı “A Study of Life and Literature of Na Hye Suk- 나혜석의 삶과문학에 대한 소구” adlı makalesinde Na Hye Seok, 1920 yılı temmuz ayında “Harabe” dergisinin ilk sayısında kendisi gibi saf edebiyat üzerine şiir yazar Gim Og(김억), Nam Gung Byog(남궁벽), İ Hyog Ro(이혁로), Gim Yong Hoan(김영환), Min Te Von(민태원), Gim Han Yong(김한영), Yom Sang Sob(염상섭), O Sang Sun(오상순), Gim Von Cu(김원주), İ Byong Do(이병도), Hoang Sog U (황석우) gibi isimlerin arasında yer almıştır. Ancak Tokyo’da sanat eğitimi almış olan Na Hye Seok’un neden bu edebi dergi ve üyeleri arasında yer aldığı üzerine net bir açıklamanın olmadığını ifade etmiştir. Ancak Na Hye Seok’un ağabeyisi, Na Gyong Seok Tokyo’da eğitim almış, ülke meseleleri üzerine dönemin yazarları ile ilgili fikir alışverişinde bulunmakla kalmamış bazı dergilerin editörlüğünü de yapmıştır. Na Hye Seok’un yurt dışında eğitim almasını destekleyenlerden biri de ağabeyisi olduğunu eğitim bölümünde de dile getirmiştir. Dolayısıyla Na Hye Seok yurt dışında eğitim alan ilk kadınlardan olması ve edindiği diğer birikimleri Kore toplumuna aktarabileceği noktasında ağabeyisinin vasıtasıyla bu dergiye dâhil olduğu düşünülmektedir. Na Hye Seok, şiirlerinde egemenliğini kaybeden halkın duygularını ve sevgilisinden ayrılan kişinin duygularını “Harabe” dergisinde yazan isimlerin nihilizmiyle birleştirerek daha kasvetli bir ortam yaratmıştır.(정영자,1987,s.37)

‘Dere’ şiirinde Na Hye Seok durmadan akan derenin yani kişinin kendi yalnızlığının şarkısını söyler.

“.../ Bulutlu günlerde masmavi / Güneşli günlerde ısl ısl / Karanlık gecede simsiyah / Ay ışığında bembeyaz/.../ Böyle akararak, / Göl ol, nehir ol, denize dönüş / Aktığın su berraklaşsın / Berraklaşan su mavileşsin / Mavileşen su tuzlansın.”*** (Şiirden bir bölüm)

Dizeleriyle çeşitli renklerle değişen derenin özgürlüğü, yağmur ve karın yağması, rüzgârın estiği günün etkisi, mevsim değişse de durmadan akmaya devam eden derenin azmi ve tüm bu değişime karşılık gelen gücü ve cesareti anlatmaktadır. Özellikle gece gündüz demeden akmaya devam eden derenin göl’e, gölün nehir’e, nehrin deniz’e dönüşmesi elinden hiçbir şey gelmeyen kişinin çaresizliği ve üzüntüsünü anlatmaktadır.3. ve 4. dizelerdeki kafiye uyumunun tümüyle korunduğu özgür şiir anlayışını genelinde

§§ 1920 yılında toplam 2 kez yayınlanarak yerini Haraba Sonrasına bırakan kısa ömürlü şiir dergisidir. 1020’li yıllarda şiir sahasına hükmeden “nihilist” şairlerin aktif bir faaliyet sahasıydı.(Koroğlu Hatice,1999, s. 22)

*** “.../흐린 날은 푸르죽죽/맑은 날은 반짝 반짝/ 캄캄한 밤 흑색같이/ 달밤엔 백색같이 비오면 방울방울/.../저렇게 흘러서/潮(潮)되고 강되고 海(海)되면 /흐르던 물 맑아지고 /맑던 물 퍼래지고 /퍼렷던 물 짜지고 ”

yansıtmayı başaramazken şiirin tümüne serpiştirilen edebi süblimleştirme konusunda da başarısız olmuştur. Fakat hümanizm anlayışı peşinde koşan, kişisel duygulara önem veren Na Hye Seok, yaşadığı içsel olayları cesurca ifade etmekten çekinmemiştir.

“Kum” adlı şiirinde ise rast gele üst üste dizilmiş kum tanelerinin durumunu kendi hayatına benzeterek sevgilisi gittikten sonra yaşadığı yalnızlığı daha dokunaklı bir dille ifade etmektedir.

“*Açtıktan sonra ölünce tek bir iz bırakmadan / Ölünce arayanı / Ölünce üzerine basılan / Değersiz kum tanesi*”^{†††} (Şiirden bir bölüm)

İleride nasıl bir kaderi olacağını tahmin etmeye çalışan şairin geleceği tahmin etme konusundaki yetisini bu dizelerde tahmin etmek mümkündür. Şair toprağa yayılan değersiz kum taneleri ve isimsiz kır çiçeklerine dönüşmek istemese de bu durumun tam tersine estetik öğeleri oluşturan kişinin kendi hayatıyla birleştirerek yaşamak zorunda kalan talihsiz bir şairdir. Fakat Na Hye Seok, etrafını saran sert toplum yapısı, gelenekler ve ahlak kurallarının mantık dışı çatışmasına karşı durmaya çalışan, geleneksel kadın figürünü reddeden yeni ve toplumda aktif olan kadın figürünü desteklemeyi tercih etmiştir.

“Günlük Gazete(매일신보)”da 1921’de yayınlanan “Oyuncak Bebek Evi(인형의 집)” şiirinde İnsanın iradesi ve geleneksel anlayışın kadınların elinden aldığı özgürlük ‘oyuncak bebek ifadeleriyle sembolleştirilmiştir.” (정영자, 2000,s.159)

Bu şiir kendini ararken insan olmaya çalışan kişinin hırsları ve dönemden arzularına dair insani anlayış ya da kadınların kendilerine dair farkındalık duygusunu yaratmaları noktasında güçlü bir mesaj olarak iletmektedir.

1/Ben oyuncak bebekle oynarken/Nasıl mutlu oluyorsam/Babasının oyuncak bebeği olan kız /Kocasının oyuncak bebeği olan karısı/Onlar, onları mutlu eden teselli aracı olacaktır. / Nora’yı rahat bırak/ saf duygularla bırak /Tüm gücünle kapattığın/Duvarlarda/Sapasız kaplanmış/Kapıları açarak/Nora’yı bırak.... //4/ Ah, âşık olduğum o genç delikanlılar/Bana bakın/Tüm içtenliğimle bedenimi sizin için ışıldatacağım./Sizi baştan çıkararak ya da/Bir sonraki gün fırtınalı yağmurun ardından/Kalan sen ve ben^{†††}(Oyuncak Bebek Evi, Nora Şiirinden bir bölüm)

Na Hye Seok, bu şiiri yazmadan kadın haklarını savunan yazılarını ‘İlim Işığı-학지광’ ve “Kadın Dünyası” dergilerinde yayınlamıştır. Bu yazıları takiben “Oyuncak Bebek Evi Nora (노라)şiirlerini yayınlayan Na Hye Seok; kadının özgürlüğü ve kadının sahip olduğu hakları geri kazanması konusunu bu şiirlerle dile getirmiştir.

“...../Özgürlük bekleyişi içinde /Nora’yı rahat bırak/ /Ben insanım/Kocamın eşi olmadan önce/Evladımın annesi olmadan önce /Her şeyden önce insanım./ /İnsan olarak /Göz hapsinden kurtuldum./ Özgürlüğün yolunu açtım./Yerin ve göğün gücü sınırları aşıyor./Ah, genç kızlar!/Uyanın ve beni takip edin./Ayağa kalkın ve gücünüzü benimle birleştirin./Geleceğin ışığı olun.”^{§§§} (Oyuncak Bebek Evi, Nora Şiirden bir bölüm)

“Oyuncak Bebek Evi” ve “Nora” şiirlerinin tümünde tema kadınların özgürlüğü ve kadının haklarını geri kazanması olmuş ve Na Hye Seok şiirlerinde bu konuyu hiç çekinmeden savunmuştur. ‘Nora’ şiirinde karşımıza çıkan ‘Nora’ karakteri ve içinde yaşadığı fırtınalara karşı dünya görüşü ve örnek oluşunu”(정영자, 2000,s.162)dikkate almamak imkânsızdır. Kadının özgürlüğü ve özgür düşüncüyü savunan ve her zaman dönemin ilerisinde yazılar yazan Na Hye Seok toplum ve ahlak gerçeği açısından dönemin Kore toplumu tarafından yadırgansa da şiirlerinde ifade etmekte zorlandığı kadının özgürlüğü teması fikrini makalelerinde net ve cesur bir şekilde ifade etmiştir.^{****}

Lirizmi temel alan nihilist düşünce ve hüznü temel alan şiirler dönemin “Harabe” dergisinde şiir yayınlayan şairlerin özellikleri olsa da; Na Hye Seok, Japon sömürgesi dönemi duygularını anlatmak için

††† “.../피곤했다가 슬으지면 혼적도 없이/ 뒤라서 차져오라/뒤라서 밝아주라/ 모래가 되면 갑또 없이”

††† “내가 인형을 가지고 놀 때/기뻐하듯/ 아버지의 딸인 인형으로/남편의 아내 인형으로/그들은 기쁘게 하는/ 위안물 되도다 / 노라를 놓아라/ 최후로 순수하게//엄밀히 막아논 / 장벽에서/ 견고히 닫혔던/ 문을 열고 노라를 놓아주게.///4/ 아아, 사랑하는 소녀들아/나를 보아/ 정성으로 몸을 바쳐다오/많은 암흑 횡행할지나/ 디른 날, 폭풍우 뒤에/ 사람은 너와 나”

§§§ “...나는 사람이라네/남편의 아내 되기 전에/자녀의 어머니 되기 전에/첫째로 사람이라네//나는 사람으로세/구속이 이미 끊쳤도다/자유의 길이 열렸도다/천부(天賦)의 힘은 넘치네//아아 소녀(小女)들이여/꺼어서 뒤를 따라 오라/일어나 힘을 발하여라/새 날의 광명이 비쳤네.

**** Bu makale Na Hye Seok’un roman ve şiirleri üzerine olduğu için ileriki çalışmalarda daha geniş kapsamlı ve makalelerini de içeren bir çalışma düşünülmektedir.

‘Oyuncak Bebek Evi-인형의 집’ şiir kitabında “Nora –노라” şiirini yayınlamış, kadınların özgürleşmesi ve kadınların insan olarak değer görmesi temasını savunarak bu konuya dikkat çekmiştir. “Na Hye Seok’un, ‘Nora’ şiirinin yaratıcılık sürecinde Henrik Johan İbsen’in ‘Oyuncak Bebek Evi’ tiyatrosundan esinlenmiş ve “bu eseri Korece’ye çeviren Yang Beg Çü(양백취)’nün çevirdiği şiiri kendi şiir kitabının önsözünde kullandığı söylenmektedir”(정영자, 2000,s.157)

1935 yılında “Samçonri(삼천리)” dergisinde yayınlanan ‘Boşanma İtirafı şiirinden;

*Kanatlarını çırparak uçan şu kırlangıç/Korkunç bir insanın elinde /İki eli ve iki bacağı
Hepsi mahvoldu./Tekrar yaşamak için direniş çırpınca da/ /Sonunda dca başaramayarak/
Öylece kendini bırakıverdi./Fakat bilemiyorum./Kırlangıcın/Hala sıcaklığı ve /Nefes sesi duyuluyor//Tekrar
gökyüzünde doğan /Güç ve cesaret/Sabır ve gayret/Tekrar bulunur mu?/Bunu kimse bilemez.†††*

Yukarıdaki dizelerden de anlaşılacağı gibi ‘Boşanma İtirafı’ şiirinin yarattığı şok etkisi Na Hye Seok’un toplumdaki dışlanmasına neden olmuştur. Fakat ‘Boşanma İtirafı’nda karşımıza çıkan kadın aslında eşiyile tekrar bir araya gelmeyi arzulamaktadır. Boşanma kadının kendi isteğiyle değil kocasının zorlamasıyla olmuştur. Karşısındakine direnmeden anlayış gösterişiyle karşımıza çıkışı, ömründe ilk defa karşılaştığı şokla derin yaralar alışı; boşanamayışının dört nedeni^{†††} vb durumlar yüzünden kişisel diyaloglar ve bir araya gelerek eşiyile haberleşmesi mümkün olmasa da ‘Boşanma İtirafı’ adlı halka duyurduğu şiiriyle eşinin kalbini tekrar kazanmayı arzuladığı düşünülmektedir. Yukarıdaki şiirde geçen ‘kırlangıç’ ifadesiyle Na Hye Seok kendi hikâyesini anlatmıştır. Sıkıntı ve hüznün içinde yok olan umutlara sarılan ‘Boşanma İtirafı’ şiirinin son kısmında şairin matemi ve öz güveni mantıksal çerçevede ele alınsa da aslında bu şiirde geçmişini unutamayan yaşlı bir kadın ve anne olan Na Hye Seok’un hisleri yansıtılmıştır.

Sonuç

Aydınlanma dönemi Kore kadını “Hyonmoyanğço(현모양처)” yani iyi bir anne, evine bağlı, eşini mutlu eden kadın figürü ile ifade edilmiştir. Bu dönemde kadınların, iyi evlatlar yetiştirerek ve eşlerinin başarılı olmaları için çalışarak topluma katkı sağlamaları beklenilmiştir. Ancak bu düşünceyi bir adım daha öne çıkararak Kadın sorunu ve kadının özgürleşmesi düşüncesini kuvvetlendirerek, her zaman dönemin ötesine geçen yazılar yayınlamayı başaran Na Hye Seok; toplum yapısını ahlak anlayışından başlayarak sert bir dille eleştirmiştir.

Eserlerinde daha çok kadın sorunlarını ele alan Na Hye Seok’nun yarattığı kadın karakterleri klasik Kore kadınından farklı resmeder. Neo-Konfüçyanizmin sosyal yapısına karşı çıkmış ve kadının özgürlüğü için mücadele etmiştir. Eserlerinde daha çok evlilik öncesi flört, eşini seçerek evlenme, kadının eğitim alması, çalışması, kadının erkek ile eşit haklara sahip olması gibi temalara yer vermiştir. Kurguladığı ve yazdığı yazılarda aslında Na Hye Seok’un aslında kendini anlattığı dikkat çekmektedir.

Na Hye Seok yaşadığı dönemin çok ötesinde ve aykırı yazılar yazması, toplum tarafından hor görülmüştür. Ancak O’nun kadının özgürleşmesi, kadının özbenliği üzerine yaptığı vurgular Konfüçyanizm izlerinin hala hüküm sürdüğü günümüz Kore toplumunda araştırmacılar tarafından Na Hye Seok sayfası yeniden açılmış ve Na Hye Seok adına çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir.

†††† 펄펄 날던저 재비/ 창호한 사합의 손에/두 죽지 두 다리/ 모두 상하였네/다시 살아나려고/발버둥치고/허덕이다/ 끝끝내 못 이기고/ 그만 책 늘여졌네/그러나 모른다/재비에게는 /아직 따뜻한 기운이 있고/숨쉬는 소리가 들린다./ 다시 중천에 떠오른/활력파 용기와/인내와 노력이/ 다시 있을지/ 뉘 능히 알리가 있으랴

†††† 1. 80 yaşında yaşlı bir annesi varken boşanması onu hayırsız bir evlat yapar.

2. 4 tane evladı vardır. Çocukları henüz ilkökul çağında ve korunmaya muhtaçtır.

3. Bir aile bir çiftin ortak hayatı olduğu kadar evlatlarda onların varlığıdır. Ayrı yaşamaları söz konusu olduğunda maddi gücü yeten tarafın böyle bir hakkı vardır.

4. Bu konuyu ister yaşınla değerlendir, ister dönemle, sadece aşkla yaşamak imkânsızdır. Aşktansa anlayış ve saygı daha önemlidir.(정영자, 2000, s.163)

Kaynakça

- İ Sanğgyong(이상경). Na Hye Seok Tüm Eserleri(나혜석 전집), Seul, Pehak Yayınevi(페학사), 2002.
- Nahm, Andrew C.(Çev. Ali Rıza Balaman), Kore Tarihi ve Kültürü, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi, 1998.
- Köroğlu Türközü, Hatice. Modern Kore Edebiyatı Tarihi, Ankara, Likya Yayınları, 2017.
- Lee, Younghee. Ideology Culture And Han, Seul, Jimoondong Publishing Company, 2002.
- Oh, Eunkyung. Feminist Eleştiri: 20.yy. Türk ve Kore Romanında Kadın, Ankara, Kemal Yayınları, 2005.
- Conğ, Y(정영자). (2000). “나혜석 연구-그의 문학적 성과를 중심으로”, 한국문예비평연구, 제6권, p.147-185
- İ, S(이송희). (2006). “신여성 나혜석의 민족 의식과 민족운동”, 여성연구논집, 제17집 , 신라대학교 여성문제 연구소. p.171-198
- İ, Y(이윤희). (2000). “나혜석의 삶과 문학에 대한 소고(羅蕙錫의 삶과 文學에 대한 小考)”, 서일대학교, 瑞逸專門大學, Vol. 18., p. 729-745
- Köroğlu Türközü H.(2009). “19.Yüzyılda Kore'nin Batılılaşma Hareketi ve Kadının Statüsü”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, sayı: 27, s.183-197
- Conğ, C(정종민). (2008). 한국현대 페미니즘시 연구 -사적 전개 양상을 중심으로 *A Study of the Feminism in Korean Modern Poetry -Focused on Historically Deployment*, 국민대학교 박사 논문(Gugmin Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi)
- Conğ, Y(정영자). (1987). 한국여성문학연구, 韓國 女性文學 研究 : 1920年代·30年代를 中心으로 = (A) Study on Modern Korean Female Literature : in the twenties and thirties 동아대학교 대학원(Donga Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi)
- Gim, S(김선애). (2001). 나혜석 연구, 수원대학교 교육대학원 미술교육전공(Suvon Üniversitesi)
- Köroğlu H. (1999). Şair Gim So-Vol'un Hayatı, Edebi Kişiliği, Kore Edebiyatına Katkısı ve Şiirleri, Basılmamış Yüksek Lisan Tezi Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Köroğlu H. (2010). 나혜석과 파트마 알리에 하늬의 소설에 나타난 여성의 근대적 자아 연구, 고려대학교 대학원 국어국문학과, 박사 논문 (Na Hye Seok ve Fatma Aliye Hanım'ın Romanlarında Modern Kadının Egosu, Basılmamış Doktora Tezi Koryo Üniversitesi, Kore Dili ve Edebiyatı Bölümü.)
- Yang M(양명학). (1999). 근대문학 초기 여성소설 연구, 울산대학교 교육대학원 석사논문.